

sanomalla juoneensa lasillisen ”hyvää punaviiniä” (erotukseksi esim. Midistä, jonka erä saamieni tietojen mukaan juuri nyt on hapanta).

Koodit ovat hyvinkin erilaisia. Ventovieraalle haastattelijalle kaikki on verbalisoitava. Hienosäätö on pois suljettu, koska yhteinen koodisto ei salli sitä. Tälle Alkon lähettämälle edustajalle puhutaan ”yleiskieltä”, kieltä, jota suomalaiset — ketkä tahansa — ymmärtävät. Puhetapa sekin. Ei ”sivistyneesti” esim. ”Château Bourdieu”, vaan juuri ”viini”, ”punaviini” tai ”punkku”.

Tuskin myöskään sanoisimme haastattelijalle, että ”poltin vihreän nortin”, vaan sanomme esim., että ”käviin tupakalla” — tai paradoksaalisesti — ”käviin nortilla”, vaikka itse asiassa poltin Coltin. Ja silti saatamme olla täysin tietoisia vihreän nortin tai Coltin sisältämistä sosiaalisesti erottavista merkityksistä. Taas on kyse *ilmaisun muodosta*, joko tekemisestä tai tekemisen verbalisoimisesta jollekulle.

... — *Alko everywhere*

Jos suomalaisten alkoholin yleisnimitykset ovat Paakkasen mukaan toisaalta ”virallisen kalseita ja asiallisia”, niin sellaisia ovat myös Alkon tiskit ja myyntitilanteet. Ja jos ne toisaalta koostuvat ”häpeilevän tai uhmakkaan leikkisistä kiertoilmaisista”, niin tälläkin on vastineensa suomalaisten suhteessa mahtavaan yksinvaltiaaseen (ks. Roos 1986, 69). Paakkasen mainitsemat ääripäät kuvaavat ihmisten suhdetta suomalaisen alkoholipolitiikan perinteeseen, *Alkon kolmanteen hahmoon*.

Tämä ei tarkoita sitä, että monopoli on ”syynä” näiden yleisnimitysten muotoutumiseen. Muttei se viaton sivustakatsojakaan ole.

Kuvitelkaa, että viinaa, viiniä ja olutta ostettaisiin tavallisista kaupoista. Kaupat ja kauppiaat, joihin liitämme tietynlaisia merkityksiä, vaalisivat tiettyä valikoimaa ja tiettyjä merkkejä, mikä *automaattisesti* — ilman sen kummempia kulttuurihistoriallisia perinteitä, puhumattakaan valistuskampanjoista — synnyttäisi merkki- ja myös kauppatietoisuutta. Alkossa, varsinkaan siellä, emme ole totuneet puhumaan, vain jonottamaan, murisemaan, maksamaan ja poistumaan — suomalaisen asiallisesti. (Poikkeuksena valintamyymälät, joissa pääsee itse käsiksi pulloihin.)

Tästä näkökulmasta voi epäillä erästä Paakkasen johtopäätöstä. Hän kirjoittaa: ”Huomattavaa on, että se, juotiinko III- vai IV-olutta, oli isommin eri asia kuin se, juotiinko punaista vai valkoista viiniä” (tuota väitettä Paakkanen ei todista mitenkään; sen sijaan hänen taulukkonsa nro 1 puhuu verrattain tarkan erottelukäytännön puolesta). Tästä hän päätelee, että ”erotteluperusteena toimi vahvem-

min juoman alkoholipitoisuus kuin sen muut ominaisuudet”. Kilpailevaksi selitykseksi tarjoan monopolin jakelukäytäntöä. Erottamalla keskarin A:sta ihmiset ilmaisevat erilaisia (juomis)tilanteita ja merkityksiä, esim. arkea tai juhlaa, eivätkä alkoholipitoisuuksia sinänsä. Merkitsijänä on jakelujärjestelmä.

Syvempi asiakassuhde on monopolin vallitessa jo ennalta pois pyyhitty mahdollisuus. Samalla myös tuotemerkkien kielioppi yksinkertaistuu huomattavasti. Mainoskiellolla on samansuuntainen vaikutus.

Eikä tietystikään ole kyse vain jakelusta ja markkinoinnista. Jos Pohjanmaalla tuotettaisiin joitakin viinilajeja ja Pohjois-Karjalassa toisia, niiden erottamisessa olisi aivan toinen mieli kuin nyt. Nykyisissä oloissa merkki- ja lajitietoisuuden kehittäminen — oppaineen, yksittäisine erikoismyymälöineen — jää sen sijaan helposti keinotekoiseksi ja ontoksi puuhaksi.

★★★

Kaikella tällä en halunnut sanoa muuta kuin, että ”Alko was there”.

Kirjallisuus

Paakkanen, Pirjo: Suomalaisen viinapään jäljillä — alkoholi suomalaisessa kaunokirjallisuudessa vuosina 1911—1912 ja 1972. *Sociologia* 20(1983):2, 89—101

Paakkanen, Pirjo: Suomalaisten juomaluokituksen vuonna 1976. *Alkoholipolitiikka* 51(1986):5, 281—290

Roos, J.P.: Homogeenisuus ja hierarkiat. *Sociologia* 23(1986):1, 68—69

Siikala, Jukka: Nimet, myytit ja yhteiskunta. *Tiede & edistys* 10(1985):2, 133—136

Siikala, Jukka: Mykkä ihminen ja kasvoton majava. Rakenteiden ja eletyn elämän suhteesta. *Sociologia* 23(1986):2, 127—133.

Christoffer Tigerstedt

Parisuhde vai rakkaussuhde

Pitäisikö modernissa sosiologisessa tutkimuksessa asettaa rinta rinnan vakituiset parisuhteet ja vapaat suhteet, kysyy Eeva Pyörälä (*Alkoholipolitiikka* 5/86).

Yksi vastaus tähän on se, että ne on jo asetettu. Julkaistua empiiristä aineistoa tästä tosin on niukkahkosti.

Mutta mitä nämä ”vapaat suhteet” ovat — parisuhteita, seksisuhteita, rakkaussuhteita, avoliittoja vai mitä? Vielä mutkallisemmaksi asia käy, kun

Kaavio 1. Miehen ja naisen suhteen arki ja juhla, korjattu versio

	miehen ja naisen suhteet, rakkaussuhde	
sfääri	arki	juhla
dynamiikka	stabiliteetti	transgressio
tila	normaalitila koti, perhe, työ	poikkeustila loma, juhla, rakastelu
aika	suunniteltu tulevaisuus	nykyhetki
todellisuus	reaalinen ja fantasia	reaalinen ja fantasia
miehen ja naisen suhde	pysyvä pari- suhde, erilliset minät	henkisesti vapaa suhde, itsensä toteuttaminen, erilliset minät
rakkaus- käsitys	erillisuus, läheisyys ja intohimo	
seksuaalisuus	tyydytetty ja kyltymätön	
ruumiillisuus	tarpeen, ilon, halun ja nautinnon logiikka	

otetaan mukaan Pyörälän huomautus fantasiasuh- teista. Kuitenkaan fantasioita ei voida sivuuttaa, jos halutaan syventyä ihmissuhteiden merkityksiin.

Rakkaussuhdetta ja erotiikkaahan ei ole ole- massa ilman fantasioita. Fantasioiden hävitessä katoaa rakkaus; enää ei tunnu miltään, hohto haihtuu.

Fantasioiden mukaanotto siirtää perhe- ja pari- suhdetutkimuksen rakkaustutkimuksen tuntumaan — tai ainakin mahdollistaa sen.

”Vapaat suhteet” tarjoavat ja turvaavat tilaisuu- den, jopa pakottavat suuntaamaan fantasioita vaihtelevasti eri henkilöihin ja toteuttamaan niitä — läheisyyteen, hoivaan, ihailuun ja ihailtuna ole- miseen, pätevyyyteen, villedihin nautintoihin liittyviä fantasioita. ”Vapaat suhteet” ovat rakkaussuhteen vaihtoehto; usein rakkaussuhde korvataankin tila- päisesti tai pysyvästi vapailla suhteilla.

Rakkaussuhteessa vastaavat fantasiat kohdistu- vat tiettyyn objektiin, partneriin, jonka kanssa niitä

myös toteutetaan valtoimenaan. Tarve käyttää energiaa ja aikaa uuden rakkaussuhteen luomiseen on vähäinen tai kokonaan poissa — niin kauan kuin rakkaussuhde on olemassa. Mutta tarve käyttää aikaa ja energiaa muuhun toimintaan tai itsensä toteuttamiseen ei ole poissa. Rakkaussuhde sulkee pois toisen rakkaussuhteen mutta ei mitään muuta.

Parisuhde ei sulkene pois muita parisuhteita, joskin on vaikea selvittää, mitä parisuhde oikein tarkoittaa. Ehkä se onkin vain rakkaussuhteen puri- taaninen peitenimi. Ehkä se viittaa vakinaisen luonteeseen suhteeseen, jossa omia tai toisen tun- teita ja haluja ei tohdita kohdata suoraan. Kenties rakkaussuhde-sanaa kartetaan sen emotionaalisesti ladatun sisällön takia. Tuohan se helposti mieleen jotain hallitsematonta, tuskallistakin — kaipuuta, intohimoa, vapauttavaa yhteenkuuluvuutta, mutta myös epäonnistumisen ja pettymisen pelon, vaati- muksetkin. Onhan ”parisuhde” toki turvallisen arkinen ilmaus rakkaussuhteeseen verrattuna. Mutta kukapa kuitenkaan tahtoisu tyytyä suhteeseen ilman rakkautta, ilman vastavuoroista halua ja himoa tehdä yhdessä monenlaista kivaa ja ihanaa?

Eeva Pyörälän esitys sisälsi kaaviohahmotelman miehen ja naisen suhteen arjesta ja juhlasta. Pää- piirteisään kaavio kuvasi rakkaussuhdetta. Jotta suhde olisi rakkaussuhde, siinä on oltava sekä arki että juhla. Muutoin se ei ole rakkaussuhde eikä ylipäättään kestä kauan (vrt. Juntumaa & Juntu- maa: Rakkaussuhde. Kirjayhtymä, 1984).

”Rakkauskäsitykset” puritaaninen aviorakkaus ja donjuanismi eivät tosin sovi kaavioon ollenkaan. Nehän eivät ole rakkauskäsityksiä vaan kuvaavat kyvyttömyyttä rakkaussuhteeseen. Toisekseen ”intohimoinen rakkaus” on aina rakkaussuhteen sisältöä, vaikka rakkaussuhde rehoitaisi avioliiton sisälläkin. Sellaistakin esiintyy.

Kaavion mukaista perhe- tai parisuhdetta ei tie- tenkään ole oikeasti olemassa. Kukaan ei voisi elää kaavion kuvaamaa suhde-elämää, ei edes minkään- laisten pako-keinojen avulla, eikä voisi olla ”tyydy- tetty”. Mutta se kuvaa yleistä pelkoa, että rakkaus väistämättä muuttuisi avioliitossa arkiseksi vanki- laksi. Tämän pelon syitä on käsitelty kirjassa Rak- kaussuhde.

Korjattuna Pyörälän kaavio on melkein niin hyvä kuin hän itsekin lupaillee. Mutta jotta se ei johtaisi ajatusta kovin kauas hakoteille, sitä on hieman korjattava (kaavio 1). Ennen kaikkea on poistettava viivat eri osa-alueiden väliltä ja korvat- tava ne enintään katkoviivoilla!

Rauno Juntumaa